

REGULÁCIA PREDAJA A UŽÍVANIA ALKOHOLICKÝCH NÁPOJOV NA SLOVENSKU

Róbert OCHABA

Katedra preventívnej a klinickej medicíny, Fakulta verejného zdravotníctva, SZU v Bratislave

ABSTRAKT

Vláda Slovenskej republiky sa zaviazala vo svojom programovom vyhlásení, ktoré bolo schválené uznesením č. 144/2012 v kapitole „Kvalita života ako výsledok súdržnej spoločnosti“ k dodržiavaniu zákonov týkajúcich sa ochrany zdravia a prijímaniu protialkoholických a protidrogových opatrení. Na základe plánu úloh vlády Slovenskej republiky Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s MZ SR a medzirezortnou pracovnou skupinou vypracoval nový Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020. Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020 obsahuje úlohy v oblasti legislatívy na kontrolu alkoholu, ktoré sú zamerané na znižovanie zdravotných, sociálnych a ekonomických následkov konzumácie alkoholických nápojov.

Kľúčové slová: *alkohol, akčný plán, škodlivé užívanie alkoholu.*

ÚVOD

Alkohol, ktorý patrí medzi najčastejší rizikový faktor úmrtia a poškodenia zdravia v populácii, priamo ovplyvňuje kognitívne funkcie, znižuje sebaovládanie, zvyšuje emotívnosť, impulzívnosť, sebavedomie a agresivitu.

Podľa zistení SZO sa nadmerné pitie podieľa na vzniku viac ako 60 chorôb a poškodení zdravia. Nezanedbateľné sú tiež sociálne poškodenia zapríčinené nadmerným pitím – disharmonické rodiny, znížený pracovný výkon, strata práce, spoločenské konflikty a priestupky.

Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (SZO) je priemerne vyššia konzumácia alkoholu v krajinách ako Česká republika, Maďarsko, Estónsko, Litva, Ukrajina, Lotyšsko, Rumunsko, Slovinsko, Slovensko, Poľsko ako v iných európskych krajinách.

V európskom regióne 40 % prípadov poškodenia zdravia a predčasných úmrtí je zapríčinených rizikovými faktormi, ktorým by sa dalo predísť, ako sú fajčenie, alkohol a dopravné nehody, ktoré sú tiež často zapríčinené alkoholom. Najnovším strategickým dokumentom v tejto oblasti je Európsky akčný plán znižovania škodlivých účinkov alkoholu 2012 – 2020, ktorý bol schválený počas 61. zasadnutia Regionálneho výboru SZO pre Európu v Baku v roku 2011. Slovenská delegácia vo vystúpení podporila prijatie tohto dokumentu v súlade s pozíciou Európskej únie. Hlavnou víziou Globálnej stratégie je zlepšenie zdravotného stavu a sociálnych vplyvov na jednotlivca, rodiny a komunity, s výrazným znížením chorobnosti a úmrtnosti, ktoré vznikli v dôsledku škodlivého užívania alkoholu.

V Globálnej stratégii znižovania škodlivých účinkov alkoholu bolo vypracovaných **5 hlavných zámerov:**

- zvýšenie povedomia o povahe zdravotných, sociálnych a ekonomických záťaží škodlivého užívania alkoholu a podporovanie zainteresovanosti vlády v tomto zmysle,
- zvýšenie dostupnosti a skvalitnenie relevantných údajov o rozsahu a ukazovateľoch poškodenia zdravia, spôsobeného užívaním alkoholu a o efektívnych intervenciách, ktoré vedú k zníženiu a prevencii poškodenia zdravia,
- skvalitnenie odbornej pomoci pre členské štáty v rámci zníženia škodlivých účinkov alkoholu a liečby alkoholických poškodení zdravia,
- posilnenie partnerstva a zlepšenie koordinácie medzi zúčastnenými stranami a zvýšenie mobilizácie zdrojov na zníženie škodlivých účinkov alkoholu,
- zlepšenie monitorovacích systémov na regionálnej, národnej a európskej úrovni a zaistenie efektívnejšej diseminácie a aplikácie informácií na rozvoj politik v tejto oblasti.

Z Globálnej stratégie vychádza **Európsky akčný plán znižovania škodlivých účinkov alkoholu 2012 – 2020**, ktorý bol schválený počas 61. zasadnutia Regionálneho výboru SZO pre Európu v Baku 12.-15. 9. 2011. Slovenská delegácia vo vystúpení podporila prijatie tohto dokumentu v súlade s pozíciou Európskej únie. Zámerom Európskeho akčného plánu znižovania škodlivých účinkov alkoholu 2012 - 2020 je poskytnúť krajinám usmernenie v podobe konkrétnych návrhov a aktivít v ich úsilí znižovať negatívne následky spôsobené užívaním alkoholu.

Európsky akčný plán na znižovanie škodlivých účinkov 2012 - 2020 uvádza a zároveň odporúča, aby efektívna politika voči alkoholu v jednotlivých krajinách zahŕňala nasledovné súvislosti:

- integráciu politiky voči alkoholu do širokých ekonomických a sociálnych politík,
- koherentnosť a spoločné úsilie medzi rôznymi vládnymi orgánmi a sektormi,
- zapojenie verejného a privátneho sektora rovnakou mierou,
- integráciu politiky voči alkoholu do všetkých činností, ktoré podporujú dobrý zdravotný stav, zdravý životný štýl a ktoré znižujú záťaž chronických neprenosných a prenosných ochorení,
- kapacity a možnosti pre mestá, miestne komunity a občiansku spoločnosť na implementáciu efektívnych alkoholových politík, projektov a programov,
- poskytovanie stimulov pre rodiny a jednotlivcov na vytvorenie správnej (zdravej) voľby, ktorá sa týka konzumácie alkoholu,
- uznanie, že je tu priestor na činnosť pre každého – jednotlivcov, komunity, miestne zdravotnícke a sociálne organizácie, mimovládne organizácie, alkoholový priemysel a vládu.

Európsky akčný plán na znižovanie škodlivých účinkov alkoholu 2012 - 2020 odporúča krajinám európskeho regiónu SZO formulovať, respektíve revidovať vlastné národné politiky v tejto oblasti. Ponecháva však samotným krajinám na zváženie, ktoré z navrhovaných opatrení najlepšie zodpovedajú ich potrebám.

Vláda Slovenskej republiky sa zaviazala vo svojom programovom vyhlásení, ktoré bolo schválené uznesením č. 144/2012 v kapitole „Kvalita života ako výsledok súdržnej spoločnosti“ k dodržiavaniu zákonov týkajúcich sa ochrany zdravia a prijímaniu protialkoholických a protidrogových opatrení.

Na základe plánu úloh vlády Slovenskej republiky Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s MZ SR a medzirezortnou pracovnou skupinou vypracoval nový Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020.

Na základe vyššie uvedených skutočností vláda Slovenskej republiky aj naďalej podporuje iniciatívy Svetovej zdravotníckej organizácie a jej úsilia v predchádzaní a znižovaní škôd spôsobených alkoholom.

Na základe plánu práce vlády Slovenskej republiky Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky pristúpil k tvorbe nového **Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020**. Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky poskytli organizačnú platformu pri tvorbe nového akčného plánu.

Hlavným zámerom Národného akčného plánu pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020 je v prvom rade zvýšiť zdravotné uvedomenie vo vzťahu k podpore zodpovedného, kultúrneho a kontrolovaného užívania alkoholu, vzhľadom na jeho škodlivé účinky na zdravie. Dôležitou oblasťou je prevencia vo vzťahu k zvyšovaniu povedomia a informovanosti o nepriaznivých zdravotných a sociálnych dôsledkoch. Druhým významným cieľom je oblasť kontroly predaja alkoholických nápojov, kontroly veku kupujúceho, kontroly požívania alkoholu na pracoviskách a v doprave. Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020 zdôrazňuje multisektoriálny charakter riešenia problémov, súvisiacich s alkoholom a súčasne zohľadňuje aj možnosti a kompetencie na úrovni jednotlivých rezortov. Národný akčný plán obsahuje všeobecnú časť, ktorá opisuje epidemiologickú situáciu v oblasti užívania alkoholu a kontrolu alkoholu v Slovenskej republike. V ďalšej časti dokumentu sú zadefinované konkrétne úlohy jednotlivých orgánov štátnej správy.

Kontrola alkoholu v Slovenskej republike

Rámec politiky kontroly alkoholu na Slovensku je vymedzený prostredníctvom SZO, Európskym akčným plánom znižovania škodlivých účinkov alkoholu a tiež Globálnou stratégiou znižovania škodlivých účinkov alkoholu. Oblasť, v ktorej sa uplatňuje kontrola alkoholu, je rozdelená do týchto okruhov:

- 1.) regulácia samotných produktov
- 2.) regulácia pôsobenia predajcov či distribútorov
- 3.) podmienky predaja alkoholu
- 4.) ovplyvňovanie samotného konzumenta

Vo všeobecnosti sú opatrenia zamerané na znižovanie následkov škôd spôsobených užívaním alkoholu. Prvou skupinou sú opatrenia na úrovni znižovania dopytu a druhou skupinou opatrenia na úrovni znižovania ponuky.

1. Opatrenia na úrovni znižovania dopytu po alkohole sú:

- cenové a daňové opatrenia,
- ochrana detí a mládeže na verejnosti,
- regulácia obsahu alkoholických nápojov,
- regulácia zverejňovania informácií o alkoholických nápojoch,
- balenie a označovanie alkoholických nápojov,
- edukácia o dopadoch abúzu alkoholu a vplyv na deti a mládež,
- reklama a sponzoring,
- kontrola alkoholu na pracoviskách, v doprave,

- poradenstvo pri problémoch s užívaním alkoholu a liečba závislosti od alkoholu.

2. Opatrenia na úrovni obmedzovania ponuky po alkohole sú:

- kontrola predaja alkoholických nápojov nepľnoletým osobám,
- zákaz predaja alkoholických nápojov na verejných miestach a hromadných podujatiach,
- zníženie výskytu nelegálneho obchodovania s alkoholom,
- poskytovanie podpory ekonomicky alternatívnym činnostiam.

Zdaňovanie alkoholických nápojov (pivo, víno, lieh, medziprodukt) v SR je upravené zákonom o spotrebnej dani z alkoholických nápojov. Daňová legislatíva Slovenskej republiky v oblasti spotrebných daní je plne harmonizovaná s daňovým právom Európskej únie. Slovenská republika je preto povinná striktne dodržiavať ustanovenia smerníc Rady, najmä v oblasti sadzieb a štruktúry predmetov spotrebných daní. Vstupom SR do EÚ sa správa spotrebných daní presunula z daňových úradov na colné úrady. Colným úradom sa značne rozšírili kompetencie najmä v oblasti výkonu kontroly, nakoľko lieh a liehoviny predstavujú vysokú rizikovosť, či už z pohľadu daňových únikov, alebo ľudského zdravia. Colné úrady tým zvýšili svoju činnosť vo vyhľadávaní a zamedzovaní nelegálnej výroby liehu a predaja nelegálne vyrábaného liehu v obchodoch, pohostinstvách a reštauráciách.

V zákone o spotrebnej dani z alkoholických nápojov je zavedený systém dohľadu štátu nad pohybom spotrebiteľských balení liehu od výroby každej fľaše liehu a liehoviny až k spotrebiteľovi, a to formou licencií – povolení na predaj a distribúciu

spotrebiteľského balenia liehu. V zákone sa stanovili a neskôr na základe poznatkov z praxe aj sprísnil podmienky získania povolenia na predaj a oprávnenia na distribúciu spotrebiteľského balenia liehu.

Vzhľadom na vysokú rizikovosť z pohľadu daňových únikov, ale aj ľudského zdravia, sa lieh označuje kontrolnou známkou, na ktorej je uvedený EAN kód. Kontrolné známky v SR plnia najmä ochrannú funkciu.

Sadzby uplatňované v Slovenskej republike na etylalkohol (lieh a liehoviny) sa v rámci sadzieb uplatňovaných v krajinách EÚ nachádzajú približne uprostred, sadzby na víno, medziprodukt a pivo uplatňované v SR sa nachádzajú približne v druhej polovici pomyselného rebríčka v rámci krajín EÚ.

V zákone o spotrebnej dani z alkoholických nápojov je stanovená minimálna cena za liter liehoviny (0,86 € za liter), a je zakázaný predaj liehoviny za cenu nižšiu ako je suma = súčet DPH, spotrebnej dane a stanovenej minimálnej ceny za liter liehoviny. Slovenská republika veľmi intenzívne spolupracovala v poslednom období pri vypracovávaní nového Nariadenia Rady, v ktorom sa ustanovil nový spoločný denaturačný prostriedok pre všetky členské krajiny. Slovenská republika má v súčasnosti povolené dve zmesi na denaturáciu liehu. V rámci zvýšenia efektivity kontroly liehu bolo zriadené mobilné colné laboratórium, ktoré slúži colným úradom napríklad aj pri odhaľovaní nelegálne vyrobeného liehu. Na základe poznatkov z praxe vyplýva, že v poslednom období sa spotreba liehu presúva najmä na víno ako i na pivo. Najviac daňovo zaťaženým alkoholickým nápojom je lieh, z čoho vyplýva aj množstvo opatrení prijatých na kontrolu jeho výroby a obehu. Z pohľadu zdravotného aspektu je však potrebné zamerať sa i na prevenciu konzumácie vína a piva, ktoré sú, i z dôvodu nižšieho daňového zaťaženia, cenovo prístupnejšie aj mládeži a sociálne slabším skupinám obyvateľstva.

Policajný zbor SR sa okrem iných úloh zameriava aj na kontrolu dodržiavania zákazu predávať alebo podávať alkoholické nápoje alebo inak umožňovať ich požívanie podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. a) zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení zákona č. 214/2009 Z. z. osobám mladším ako 18 rokov a osobám zjavne ovplyvneným alkoholom.

Príslušníci Policajného zboru v rámci bežného výkonu služby, ako aj počas vykonávania špeciálnych akcií vykonávajú kontroly zamerané na miesta, kde je dostupnosť predaja alkoholických nápojov. Tieto kontroly sa vykonávajú v reštauračných, pohostinných a zábavných podnikoch, kde je pozornosť sústredovaná na mládež. Akcie vykonávajú príslušníci Policajného zboru samostatne alebo v spolupráci s obecnou políciou, pracovníkmi obvodného úradu, úradu práce sociálnych vecí a rodiny, colného úradu, so zdravotníkymi pracovníkmi a podobne.

Regulácia predaja a užívania alkoholických nápojov s cieľom absolútne vylúčiť predaj a užívanie alkoholických nápojov mladými ľuďmi pod 18 rokov predstavuje z pohľadu znižovania ponuky a dopytu po alkoholických nápojoch ďalší dôležitý nástroj. Regulácia predaja a užívania alkoholu na verejných miestach je obsahom zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných služieb. Zákon dáva právomoc obciam, aby obmedzovali predaj alebo požívanie alkoholických nápojov s cieľom ochrany detí a mládeže. V tomto smere je dôležité navrhnúť ustanovenie, ktoré obmedzí predaj a užívanie alkoholických nápojov komplexne na verejných miestach, kde sa priamo alebo v blízkosti nachádza školské zariadenie, detský areál alebo iné zariadenie, ktoré navštevuje mládež.

Regulácia reklamy na alkoholické nápoje prostredníctvom tlačенých a vysielacích informačných kampaní predstavuje jeden z najúčinnjších nástrojov na znižovanie experimentácie s alkoholom a pravidelné užívanie u detí a mládeže.

Oblasť reklamy alkoholických nápojov upravuje všeobecne zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Uvedomujúc si vplyv médií, Slovenská republika súčasne zabezpečila prísnejšiu reguláciu v oblasti reklamy alkoholických nápojov vo vysielaní elektronických médií v zmysle zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona mediálna komerčná komunikácia týkajúca sa alkoholických nápojov sa nesmie zameriavať na maloletých a nesmie nabádať na nestriedne požívanie alkoholických nápojov. Pojem mediálna komerčná komunikácia pritom zahŕňa najmä reklamu, telenákup, sponzorovanie, umiestňovanie produktov, programovú službu určenú výhradne na reklamu a telenákup, programovú službu určenú výhradne na vlastnú propagáciu a dlhšie reklamné oznámenie. Pokiaľ ide o konkrétne obmedzenie vysielania reklamy a telenákupu na alkoholické nápoje, podľa zákona o vysielaní a retransmisii vysielanie reklamy a telenákupu na alkoholické nápoje okrem piva a vína v čase od 6.00 h do 22.00 h sa zakazuje. Vysielanie reklamy a telenákupu na víno v čase od 6.00 h do 20.00 h sa zakazuje.

V zmysle zákona o vysielaní a retransmisii vysielaná reklama a telenákup na alkoholické nápoje nesmú:

- a) zobrazovať maloletých, ako tieto nápoje požívajú,
- b) spájať spotrebu alkoholických nápojov so zvýšením fyzickej výkonnosti alebo s riadením motorového vozidla,
- c) tvrdiť, že alkoholické nápoje majú liečebné vlastnosti, povzbudzujúci alebo utišujúci účinok alebo že pomáhajú riešiť osobné problémy,
- d) vytvárať dojem, že konzumácia alkoholu prispieva k spoločenskému a sexuálnemu úspechu,
- e) nabádať na nestriedme požívanie alkoholických nápojov alebo prezentovať abstinenciu alebo triezvosť ako nedostatok,
- f) zdôrazňovať obsah alkoholu v nápoji ako znak jeho kvality.

Zo všetkých oblastí reklamy je práve reklama alkoholických nápojov vo vysielaní médií upravená najstriktnejšie. Súčasná právna úprava, ktorá obmedzuje vysielanie reklamy alkoholických nápojov, dostatočne reguluje tento segment vysielania.

Platná právna úprava je zároveň plne v súlade so smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EÚ o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách), ktorá v čl. 9 ods. 1 písm. e) ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť, aby audiovizuálne komerčné oznamy poskytované poskytovateľmi mediálnych služieb, na ktorých sa vzťahuje ich právomoc, spĺňali okrem iného podmienku, že audiovizuálne komerčné oznamy týkajúce sa alkoholických nápojov sa

nesmú zameriavať špecificky na maloletých a nesmú podporovať nadmerné užívanie takýchto nápojov.

Vzdelávanie komúnit v oblasti kontroly alkoholu, predovšetkým však so zreteľom na cieľovú skupinu koordinátorov prevencie drogových závislostí na školách a pracovníkov regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike, predstavuje jeden z kľúčových nástrojov opatrení na znižovanie problémov súvisiacich s alkoholom. Voľba životného štýlu v mladom veku predurčuje jeho zdravotný stav v dospelosti. V rámci výchovy a osvetu v oblasti podpory zdravia sú deti a mladá ľudia, ako aj ich rodičia dôležitou cieľovou skupinou.

Systematická a dlhodobá edukácia vybraných cieľových skupín má dopad na postoje a správanie ľudí. V tejto súvislosti je dôležitá mediálna výchova a prezentácia vzorových modelov správania sa vo vzťahu k alkoholu.

Primárna zdravotná starostlivosť spočíva predovšetkým v krátkej intervencii všeobecných lekárov pre dospelých a všeobecných lekárov pre deti a dorast ohľadom zvykov vo vzťahu k pitiu alkoholu pri návšteve každého pacienta. Ordinácia všeobecného lekára má výhodu oproti ostatným druhom prevencie v tom, že ňou prejde takmer každý človek. Štúdie vykonané vo Veľkej Británii dokazujú, že krátka intervencia viedla k 20 % zníženiu výskytu excesívneho pitia alkoholu. Napriek viacerým pozitívnym záverom zostáva problémom výkon krátkej intervencie zo strany lekárov a sestier.

Poradenstvo v oblasti prevencie užívania alkoholických nápojov vykonávajú organizácie pôsobiace v rezorte školstva, zdravotníctva a sociálnych vecí. V oblasti sociálnych vecí pôsobia odbory a referáty poradensko-psychologických služieb. V rezorte školstva pôsobí sieť pedagogicko-psychologických poradní, kam patria aj centrá výchovnej a psychologickkej prevencie. V rezorte zdravotníctva existuje sieť zariadení, ktoré sa venujú poskytovaniu poradenstva, predovšetkým sú to poradenské centrá na ochranu a podporu zdravia na regionálnych úradoch verejného zdravotníctva, ktoré v rámci nadstavbového poradenstva poskytujú poradenstvo prevencie drogových závislostí. Poradenstvo a pomoc vykonávajú mnohé mimovládne organizácie a organizácie pôsobiace v oblasti resocializácie abstínujúcich od alkoholu.

Odbornú pomoc závislým od alkoholu poskytujú najčastejšie zdravotnícke zariadenia, a to najmä centrá pre liečbu drogových závislostí, protialkoholické liečebne a psychiatrické zariadenia. Primárnou úlohou odborníkov je poskytovanie zdravotnej starostlivosti pre ľudí so závislosťou na alkohole za účelom zlepšenia ich zdravotného stavu a zvýšenia kvality života.

Centrá pre liečbu drogových závislostí poskytujú ambulantnú a ústavnú liečbu. Ambulantný program pozostáva z individuálnych konzultácií s terapeutom, kontrol u lekára, účasti na skupinovej psychoterapii a odporúčané je tiež užívanie liekov predpísaných lekárom. Podmienky liečby sú podmienené súhlasom závislého s liečbou, platné zdravotné poistenie a absolvovanie detoxifikácie s následným dodržiavaním abstinencie. Ak sa pacientovi nedarí detoxifikovať v rámci programu ambulantnej detoxifikácie, môže pokračovať v liečbe na lôžkovom detoxifikačnom oddelení. Po rozhodnutí pre tento program a splnení podmienok pre vstup na oddelenie, môže pacient absolvovať pobyt na oddelení. Počas pobytu prechádza pacient medikamentóznou

detoxifikáciou. Súčasne je zaradený do režimového systému, ktorý je vybudovaný na kognitívno - behaviorálnych terapeutických prístupoch, s prvkami štruktúr terapeutickej komunity. Aktivity pacienta sú bodované. Pobyt na detoxifikačnom oddelení je dobrovoľný, pacient môže kedykoľvek odísť z programu.

Cieľom liečby je zmena doterajšieho životného štýlu závislého na abstinentný a jeho udržanie. K dosiahnutiu toho je nutný náhľad, kritické hodnotenie, prijatie nových postojov, zmena hodnotového rebríčka ako aj poznanie závislosti ako choroby. Dôležitý je návrat k sebadisciplíne a k zodpovednosti. Preto je liečba závislostí režimová. Počas pobytu na oddelení je pacient chránený pred kontaktmi vonkajšieho okolia, ktoré môžu byť ohrozujúce.

ZÁVER

Nový Národný akčný plán pre problémy s alkoholom je zameraný okrem iných opatrení aj na vytváranie podmienok na ochranu a podporu zdravia pred účinkami nadmernej konzumácie alkoholu. Slovensko patrí medzi krajiny, kde je vysoká konzumácia alkoholických nápojov. Z tohto dôvodu je potrebné prijať opatrenia, ktoré budú znižovať výskyt nadmernej konzumácie s cieľom zlepšovať zdravotný stav obyvateľstva.

LITERATÚRA

1. Anderson, P. Møller, L. Galea, G. Alcohol in the European Union Consumption, harm and policy approaches. WHO: WHO Regional Office for Europe, 2012, 161s. ISBN 978-92-890-0264-6.
2. Heretik, A.jr. Heretik, A.sr. Novotný, V. Epidemiológia alkoholizmu a fajčenia na Slovensku. Nové Zámky: PSYCHOPROF, spol. s.r.o. 2008, 152s. ISBN 978-8-89322-01-5.
3. Inštitút drogových závislostí.; Národný akčný plán pre problémy s alkoholom na obdobie rokov 2006 – 2010. Bratislava: BB print s.r.o. 2008 ISBN 978-80-969196-2-8.
4. Nociar, A. Záverečná správa z prieskumu TAD u žiakov ZŠ, študentov SŠ a ich učiteľov v roku 2010. Bratislava: 2010, 74s. publikované ako súčasť zmluvy č.14 medzi VÚDPaP a Úradom vlády SR.
5. Ochaba, R., Kadličeková, P.: Nový národný akčný plán pre problémy s alkoholom na roky 2013 – 2020. Alkoholizmus a drogové závislosti, 49, 1, 2014, 13 – 21 s.
6. WHO, European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012 - 2020. WHO Regional Office for Europe, 2012.
7. WHO, European status report on alcohol and health 2010. Denmark: WHO Regional Office for Europe, 381s. ISBN 978-92-890-0206-6.
8. WHO, Global strategy to reduce the harmful use of alcohol. Geneva: WHO Press, 2010, 38s., ISBN 978-92-4-159993-1.

Kontaktné údaje

doc. PhDr. Mgr. Róbert Ochaba, PhD., MPH

Katedra preventívnej a klinickej medicíny

FVZ, SZU v Bratislave

833 03 Bratislava

e-mail: robert.ochaba@szu.sk